

Het is niet mijn bedoeling onder de taalduifjes van Marc Galle te schieten, maar ik zou deze uitzending toch willen voorbehouden aan enkele beschouwingen over een vrij verontrustend taalverschijnsel.¹

Ik weet niet of u het ook al gemerkt hebt, maar de taal krimpt. Zij krimpt zienderogen en horenderoren. Wijlen prof. De Backer zou gezegd hebben : de taal krimpt gestadig. Hij hield van dat woord, het archaische woord ‘gestadig’; hij gebruikte het vóór en na, te voet en te paard om zo te zeggen, en ik begrijp waarom, want het is een warm, vlezig, Germaans woord.

Toen Franz De Backer dat woord gebruikte, was de taal nog niet begonnen met krimpen, of nauwelijks. Het verschijnsel is misschien 15, hoogstens 20 jaar oud, en ik meen het in mijn argeloosheid als onwetenschappelijk taalgebruiker te moeten toeschrijven aan twee exogene factoren: vooreerst het overbekende despotisme van de reclame, die door geleidelijke infusies niet zozeer onze woordenschat dan wel onze expressiemogelijkheden herleid heeft tot een slagzinachtig communicatie-apparaat – en vervolgens de opkomst en snelle evolutie van de compleet amuzische mens, een soort functionele taalgebruiker wiens taalgevoel overwoekerd is met afzichtelijke wratten en die ons, om zijn netjes en overzichtelijk in dossiers gerangschikte belangen te dienen, aan de dictatuur van het bloedeloze letterwoord heeft onderworpen.

De reclame ligt in ieder geval, hoe je ‘t ook bekijkt, aan de basis van de atrofie van onze taal. Zij heeft zowel ons denken als de middelen, waarmee wij dat denken veruitwendigen, samengeperst tot leuzen, tot formules, tot associatieve afspraken. Hoe bondig, hoe direct, hoe raak, hoe suggestief, hoe leuk, hoe vrolijk, hoe banaal, hoe smerig en hoe dom die leuzen zijn hoef ik niet te zeggen. Iedereen kent er een massa voorbeelden van en iedereen weet met welk een arrogantie die leuzen zich in de geschreven en gesproken taal hebben ingedrongen, in zoverre dat de slagzinnenstijl zelfs dé journalistieke norm is geworden van heel wat kranten en weekbladen. In de Nederlandse periodieke pers kan men bijvoorbeeld frequent een zin lezen van de volgende gedrongen statuur:

Zegt mevrouw Stikker, 44: ‘mini is tof, ik doe mee’.

Dat is reclametaal, daar hoor je de verleiders achter. Het is kort en kruimig, maar op een griezelige manier ad rem en het gevaar is niet denkbeeldig dat, wanneer dit doordruktabletjes-Nederlands nog verder om zich heen zou grijpen, zich binnen afzienbare tijd afstotingsverschijnselen zullen voordoen. De excessen hebben trouwens al hun intree gedaan.

Ook de cijfercombinaties doen binnen en buiten de reclamesfeer, sinds enige tijd opgeld. Kijk eens aan, als je bijvoorbeeld drie pakken laat stomen, dan wordt het derde gratis voor je gestoomd, je hoeft het niet te betalen, en dat heet dan in de lapidaire advertentie-stijl: ‘2 + 1 = 2’ ! Dat daarbij de fundamente van de ars mathematica aan het wankelen worden gebracht, daar schijnt niemand zeer van te hebben. En wat 11.11.11 in zesvoudige naakte

---

¹ Marc Galle (1930-2007) was een Belgisch taalkundige, een socialistisch politicus en bevriend met Marnix Gijsen. Hij werd bekend als taalraadsman van de BRT; in deze functie maakte hij elke ochtend via de radio de Vlamingen attent op hun taalvolkomenheden.

eenheid vertegenwoordigt behoeft geen verklaring.² Er gaat een heel caritatief programma achter schuil. Jawel, ook de caritas, de volksgezondheid en de dienaren van openbaar nut bedienen zich van de verworvenheden van de reclamepsychologie.

De vroegere waarschuwing aan het adres van het publiek om ‘geen papier of afval op de openbare weg te werpen’ is nu geworden, in doordruktabletjes-Nederlands: ‘opgeruimd staat netjes’. De waarschuwing van weleer dat ‘dronkenschap achter het stuur tot ernstige ongevallen kan leiden’ is nu gereduceerd tot ‘glaasje op, laat je rijden’, zonder dat het aantal verkeersongevallen daardoor nochtans gereduceerd werd. Het is wel pittiger en minder autoritair geformuleerd, maar efficiënter is het Nieuwe Nederlands – of het ‘New Dutch’ om het nog korter te zeggen – jammer genoeg niet.

De caritas heeft ondertussen haar omslachtige oproepen tot christelijke naastenliefde, broederlijke solidariteit en vrijwillige arbeid in de wijngaard des Heren ingeblikt tot ‘Broederlijk Delen’ en ‘Bakstenen voor God’.

Ik zei daarnet ‘wanneer dit doordruktabletjes-Nederlands verder om zich heen zou grijpen’, en die voorwaardelijke wijs is alleen maar een retorische franje, want het grijpt wel degelijk om zich heen, wie twijfelt daaraan?

De televisie, de prima donna onder de communicatiemediën, heeft zich om voor de hand liggende redenen wat gaarne op haar beurt meester gemaakt van de slagzinnenstijl, bij het tappen van inslaande programmatitels bijvoorbeeld (‘Kijk omhoog’, ‘Ontdek de ster’, ‘Kijk en kook’, ‘Je van Jong’ zijn er treffende voorbeelden van), maar ook in de gesproken tekst. Sinds de Hollandse Fabeltjeskrant zowel de beeldbuis kinderen als de beeldbuis volwassenen in haar greep heeft gekregen, zijn dierlijke geluiden als ‘zoef-zoef’ en ‘snaveltjes toe’ meer dan mondgemeen geworden. Oude litanieën in de trant van ‘slaap zacht lieve kinderen’ zijn aan het doordruktabletjes-Nederlands van de leuzenmaatschappij ten offer gevallen.

En vanzelfsprekend kon de contestatiebeweging, die het toch in de eerste plaats van leuzen moet hebben, niet achterblijven. ‘Make love, not war’ (dat ik in het Nederlands zou durven vertalen als ‘Het bed is ons slagveld’) is een merkwaardige verdichting van een vitalistische antimilitaristische levensbeschouwing. Aan dezelfde sfeer zou men ook nog de volgende ingeblikte zienswijzen en desiderata kunnen ontlenuen: ‘Vrijt zonder pepmiddelen’, ‘Verkracht de Alma Mater’, ‘Geef ons heden ons dagelijks bloot’... Heel aardig en heel spitsvondig, maar communicatief gezien is het misschien een stap terug in de richting van de kleitabellen.³

En dan zijn daar de letterwoorden, die in niet geringe mate medeverantwoordelijk zijn voor het krimpen van de taal. Ik heb onlangs nog, tijdens de Boemerang-actie, de oren gespitst toen ik hoorde spreken van ‘MS-patiënten’.⁴ Je draait je even om, gaat koffiezetten en vooraleer je er erg in hebt, is er al een nieuw letterwoord ontstaan. Het wordt er gewoon ingeponst, in het fenomenale menselijke geheugen, dat er zo langzamerhand als een verbeterd hollerithsysteem gaat uitzien en er, dankzij een subtiele gat-verdeling, nog net in slaagt de multiple sclerose,

---

² Die verklaring is voor Nederland wel nodig: in 1966 werd 11.11.11 opgericht en is de ‘Koepel van de Vlaamse Internationale Solidariteit’ (voordien NCOS) een organisatie voor ontwikkelingssamenwerking die de krachten bundelt van een aantal organisaties.

³ Leuzen van de Parijse studentenrevolte van mei 1968, die Ruyslinck zelf heeft vertaald in *Het rode boekje van de seksuele revolutie*, 1969.

⁴ Van 7 september tot 4 oktober 1969 is via de Belgische tv, radio en pers een intensieve liefdadigheidsactie gevoerd die de nodige middelen moest opbrengen voor de bouw van een nieuwe kliniek voor multiple-sclerosepatiënten te Overpelt.

het manuscript en het motorschip uit elkaar te houden.⁵ Als morgen in Hollywood een nieuwe ster wordt ontdekt, die Mary Shaw zou blijken te heten, slaat de ponsnippel misschien op hol, want een gat is ten slotte ook maar een gat en beperkt in zijn mogelijkheden.

Het wordt trouwens al een mnemotechnisch huzarenstuk om, zonder klapper bij de hand, precies te weten wat VDB bedoelde, toen hij voor de TV de BTW een van de TNT-vraagstukken noemde. En kunt u nog volgen, wanneer een ambtenaar van de PTT voor de mikro van de BRT in vlekkeloos ABN komt verklaren, dat LSD en DDT de twee gevaarlijkste giften ven onze tijd zijn? Geef mij dan maar een LP van MD, of een boek over DNA-biologie in de MP-reeks.

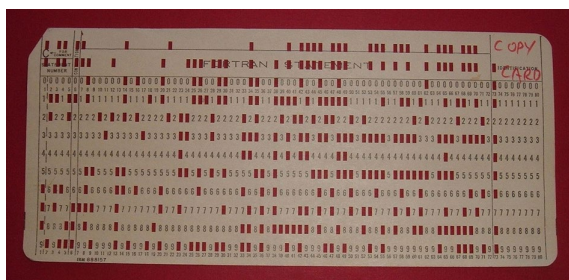
Ter informatie: een volledige verklarende lijst van de meest gebruikte letterwoorden is verkrijgbaar bij het ASV van de PCVVNL, of in 'full Dutch': het Algemeen Secretariaat voor Vlaanderen van de Propaganda-Commissie voor de Verspreiding en Verdediging van het Nederlandse Letterwoord.

Daarmee kan deze kous (voorlopig) als afgebreid worden beschouwd. Ik heb weliswaar nog niet alle factoren die van invloed zijn op de atrofie van de taal de revue laten passeren - zoals bijvoorbeeld de toenemende populariteit, in literaire en andere geschriften, van een bijzonder kernachtige schuttingtaal - maar ik wil onze publieke taalmeesters, wier professionele bezigheid het is de verwilderde paden van onze taaltuin te schoffelen, het laatste halmpje gras niet voor de voeten wegmaaien.

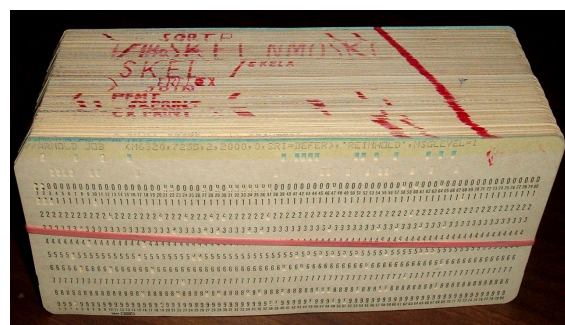
Ik wou er alleen maar even op wijzen, voor zover ik dit nog niet duidelijk zou hebben gemaakt, dat onze taal niet alleen niet krimpvrij is, maar dat zij, zoals de meeste ingeblikte, gecondenseerde, diepgevroren handig verpakte en gebruiksklare producten van onze consumptiemaatschappij, haar specifieke geur en smaak dreigt te verliezen.

[N.B. In 1971 maakte ik in de computertaal FORTRAN IV met behulp van ponskaarten berekeningen in het rekencentrum van de Technische Universiteit Delft van de verblijftijdspreiding van oppervlaktewater in spaarbekkens voor de bereiding van drinkwater. (FdV)]

Pons- of Hollerithkaart voor de verwerking van gegevens. Voor de opslag van 80 kB aan gegevens had je ruim 1.000 ponskaarten nodig.

Bij de verwerking van de gegevens was de volgorde van de kaarten van cruciaal belang. Het was dus een ramp als je zo'n stapeltje uit je handen liet vallen (vergelijkbaar met een crash van de harde schijf).

---

⁵ De Hollerith- of ponskaart is een verouderd opslagmedium voor geautomatiseerde informatieverwerking in de vorm van een kartonnen kaart, waarbij de posities van ponsgaatjes de informatie representeren. Eén ponskaart had een opslagcapaciteit van ca. 80 bytes. Herman Hollerith (1860-1929), Amerikaans uitvinder die onder meer een machine ontwikkelde voor het, met behulp van ponskaarten, geautomatiseerd verwerken van grote hoeveelheden gegevens of voor het maken van ingewikkelde berekeningen in een computertaal.